

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Martin Pekár
Article / Článok: Medzinárodná vedecká konferencia: „On the downfall of Communism. 1989 in Central and Eastern Europe“
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.258-261>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

PEKÁR, M. 2019. Medzinárodná vedecká konferencia: „On the downfall of Communism. 1989 in Central and Eastern Europe“. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 22, No. 3, 2019. ISSN 1335 – 2741, pp. 258-261. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.258-261>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

**MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA:
„ON THE DOWNFALL OF COMMUNISM.
1989 IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE“**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:
“ON THE DOWNFALL OF COMMUNISM.
1989 IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE”**

Martin Pekár*

V roku 1989 kulminoval v krajinách vtedajšieho východného bloku zápas opozičných hnutí o zvrhnutie komunistických režimov a nastolenie demokracie. Tridsiate výročie pádu komunizmu, ktoré si aktuálne pripomíname, vytvorilo priestor na celý rad vedeckých podujatí rôzneho charakteru. V ich rámci prebieha čulá diskusia o priebehu a význame udalostí z roku 1989, ako aj o ich dôsledkoch pre našu spoločensko-politickú realitu.

Vlastnú sériu podujatí k výročiu pádu komunizmu pripravila s partnerskými inštitúciami v Poľsku, Česku, Rumunsku a na Slovensku Európska sieť Pamäť a solidarita (ENRS).¹ Sériu otvorila konferencia *On the downfall of communism. 1989 in Central and Eastern Europe*, ktorá sa uskutočnila vo Varšave 4. – 5. apríla 2019.² Hlavným organizátorom tejto konferencie bolo Ministerstvo kultúry a národného dedičstva Poľskej republiky. ENRS na nej participovala spolu s Kanceláriou prezidenta Poľskej republiky, Poľským historickým múzeom a Národnou knižnicou ako partner.

---

* Prof. PaedDr. Martin Pekár, PhD. je profesorom na Katedre histórie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a členom Správnej rady Ústavu pamäti národa, Moyzesova 9, 040 01 Košice, Slovenská republika, e-mail: martin.pekar@upjs.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.258-261>

¹ Ide o sieť zameranú na dejiny 20. storočia a združujúcu 250 inštitúcií z celej Európy. Viac: <https://enrs.eu/en/about-us>.

² Viac k ďalším akciám zo série About 1989. Changes and challenges: <https://enrs.eu/project/1989-changes-and-challenges>.

Organizátori pripravili konferenciu na vysokej odbornej a spoločenskej úrovni. Dátum a miesto konania konferencie neboli náhodné. Počas 4. a 5. apríla 1989 boli podpísané najdôležitejšie dokumenty, ktoré zavŕšili rokovania (Okragly stól) medzi poľskou komunistickou vládou a demokratickou opozíciou pod vedením hnutia Solidarita. K ich výsledkom patrili napr. legalizácia nezávislých odborov, výrazné obmedzenie komunistickej strany, zavedenie dvojkomorového systému, čo viedlo k slobodným voľbám, atď. Rokovania okrúhleho stola sa viedli v priestoroch súčasného Prezidentského paláca, kde sa konal úvodný deň konferencie. Samotné rokovanie oficiálne otvoril prezident Poľskej republiky **Andrzej Duda**.

Odborná časť konferencie bola rozdelená na šesť tematických panelov, na každý deň pripadli tri.³

V prvom paneli s názvom *Termination or continuity? Dismantling communism in 1989 in different countries of Central and Eastern Europe* diskutovali **Andrzej Paczkowski**, **Wojciech Roszkowski** (obaja Poľsko), **Attila Pók** (Maďarsko), **Oldřich Tůma** (ČR) a **Manfred Wilke** (SRN). Jednotliví panelisti sa vo svojich vystúpeniach sústredili na analýzu charakteru zmien vedúcich ku kolapsu komunistických režimov a úlohu elit v procese týchto zmien.

Názov druhého panelu bol *On the chessboard of empires: 1989 from a global perspective*. Vystúpili v ňom **A. Ross Johnson** (USA), **Łukasz Kamiński** (Poľsko), **James Mark** (Veľká Británia) a **Rimvydas Valatka** (Litva). Ako už z názvu panelu vyplýva, venoval sa najmä zodpovedaniu otázok ohľadom významu transformačného procesu v strednej a východnej Európe pre globálny politický vývoj.

Rečníkmi posledného panelu prvého dňa *Breakthrough – transformation – postcommunism. Assessment after 30 years* boli **Florin Abraham** (Rumunsko), **Wanda Jarzabek** (Poľsko), **Csaba Gy. Kiss** (Maďarsko), **Mark Kramer** (USA), **Andrzej Zybertowicz** (Poľsko). Osobitným vkladom do diskusie v tomto paneli prispel aj jeho moderátor **Michael Žantovský** (ČR) vďaka jeho osobným skúsenostiam. Panelisti sa zaoberali predovšetkým myšlienkou, či je s časovým odstupom troch desaťročí možné vytvoriť teoretický model, ktorý by dokázal vysvetliť a interpretovať udalosti roku 1989.

---

³ Kompletný program konferencie: <https://enrs.eu/event/on-the-downfall-of-communism-1989-in-central-and-eastern-europe>.

Druhý deň rokovania konferencie sa konal v Paláci republiky za účasti podpredsedu vlády a ministra kultúry **Piotra Glińskiego**. Aj počas tohto dňa zaradili organizátori do programu tri panely.

Účastníkmi prvého panelu s názvom *Solidarność movement as inspiration? In search of a common Central-European heritage* boli **Ákos Engelmayer** (Maďarsko), **Alvydas Nikžentaitis** (Litva), **Martin Pekár** (SR), **Wolfgang Templin** (SRN) a významný poľský novinár, spoluzakladateľ „študentskej“ Solidarity (Studencki Komitet Solidarności) **Bronisław Wildstein**, ktorý panel moderoval. Obsahovo sa panel venoval primárne otázkam vplyvu hnutia Solidarita na vývoj spoločensko-politickej situácie v okolitých krajinách. O vplyve Solidarity na slovenskú a českú spoločnosť hovoril **M. Pekár** z Katedry histórie FF UPJŠ v Košiciach. Vo svojom vstupe zdôraznil, že situácia v Poľsku v 80. rokoch aktivizovala v Československu nielen opozičné skupiny, ale aj konzervatívny komunistický režim, ktorý v snahe zabrániť „nákaze“ prijal viacero preventívnych opatrení (bezpečnostné opatrenia na spoločnej hranici, monitorovanie príslušníkov poľskej menšiny, cielená protipoľská propaganda a pod.). (Friedl – Jurek – Rezník – Wihoda, 2017, s. 610 - 614. Blažek, 2012) Vo vzťahu k aktivitám opozičných skupín poukázal na základný rozdiel medzi Poľskom a Československom. Kým v Poľsku bola Solidarita mnohomiliónovým hnutím, politická opozícia v Československu nemala masový charakter, pozostávala v tom čase z dôvodu veľkého tlaku režimu z viacerých názorových skupín. Citelný bol rozdiel medzi charakterom opozície na Slovensku a v českej časti republiky. Vo svojom vystúpení **M. Pekár** ďalej konkretizoval vplyv udalostí v Poľsku na činnosť opozície v Československu (založenie Poľsko-československej solidarity a vydávanie jej informačného bulletinu,⁴ stretnutia na hraniciach, pašovanie literatúry, podpornú reakciu Charty 77 atď.). Spomenul význam vysielania poľskej redakcie Rádia slobodná Európa a osobitne vyzdvihol návštevu zástupcov demokraticky zvolených poslancov Sejmu v Bratislave, ktorí v júli 1989 navštívili **A. Dubčeka** a **M. Kusého**. Na záver konštatoval, že súčasná česká spoločnosť vníma udalosti v Poľsku a činnosť Solidarity vo väčšej miere ako slovenská. Toto konštatovanie ilustroval na príklade slovenských gymnaziálnych učebníc, ktoré o zásadných udalostiach v Poľsku obsahujú len dve vety. (Kodajová – Tonková, 2006) Skúsenosť potvrdil v diskusii za českú stranu **M. Žantovský**.

---

⁴ V elektronickej verzii dostupný: <https://www.vons.cz/buletin>.

V nasledujúcom paneli s názvom *Disputes over 1989. A socio-political perspective* diskutovali **Igor Cașu** (Moldavsko), **Adéla Gjuričová** (ČR), **Peter Jašek** (SR) **Michał Łuczewski** (Poľsko). Sústredili sa na analýzu transformačných procesov v prvých rokoch po páde komunizmu, najmä na otázku výmeny elít, lustrácií či implementácie nového právneho poriadku.

Rokovanie konferencie uzavrel panel *1989 in cultural memory*, V ňom sa stretli **Jaak Kilmi** (Estónsko), **István Kovács** (Maďarsko), **Andrzej Szczerski** a **Paweł Ukielski** (obaja Poľsko). Vo svojich vstupoch sa orientovali predovšetkým na obraz zmien v literatúre a vizuálnom umení.

Ako je možné vidieť z programu, konferencia *On the downfall of communism. 1989 in Central and Eastern Europe* vytvorila priestor na diskusiu renomovaných expertov z rôznych vedných oblastí (politické vedy, história, sociológia, žurnalistika, filozofia, dejiny umenia atď.) a ich priamu interakciu s aktérmi historických udalostí. Ako červená niť sa podujatím tiahla snaha organizátorov vyzdvihnúť kľúčové miesto udalostí v Poľsku a význam hnutia Solidarita v procese kolapsu komunistických režimov v strednej a východnej Európe. Konferencia ukázala, že vo vnímaní roku 1989 jestvuje veľa perspektív a že hĺbkové poznanie udalostí si bude vyžadovať ešte veľa práce.

Literatúra:

- JAŠEK, P. (zost.) 2017. *1989 : Rok zmeny*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2017. 436 s. ISBN 978-80-89335-78-7.
- BLAŽEK, P. 2012. Československo a poľská krize 1980 – 1981. In: *Securitas Imperii*, 2012, č. 20/1, s. 58-75. ISSN 1804-1612.
- FRIEDL, J. – JUREK, T. – ŘEZNÍK, M. – WIHODA, M. 2017. *Dějiny Polska*. Praha: Lidové noviny, 2017. 690 s. ISBN 978-80-7422-306-8.
- KOBUS, A. Rok 1989 – čas prelomu a transformácie v Poľsku a v Československu. In: *Studia politica Slovaca*, roč. 5, 2012, č. 2, s. 63 - 75. ISSN 1337-8163.
- KODAJOVÁ, D. – TONKOVÁ, M. 2006. *Dejepis. Svetové dejiny pre 3. ročník gymnázií*. Bratislava : SPN, 2006. 187 s. ISBN 80-10-00392-1.